

LATINSKA AMERIKA

12. 10. 1492 je Krištof Kolumb pristal na San Salvadorju, ko je iskal pot v Indijo. To otočje se imenuje Zahodna Indija.

Amerigo Vespucci je ugotovil, da je Kolumb odkril novo celino.

Ameriko delimo na tri dele (glede na litosferske plošče):

- *Srednja Amerika*
- *Južna Amerika*
- *Severna Amerika*

Severna Amerika:

- Glede na geološko sestavo sega do Tehuantepeške ožine, to je do tja, do kjer sega litosferska plošča
- Pri Tehuantepeški ožini se je zadeva razlomila (tam je zdaj Panamski prekop, ki so ga prvotno gradili Francozi, nadaljevali pa so ga Američani)

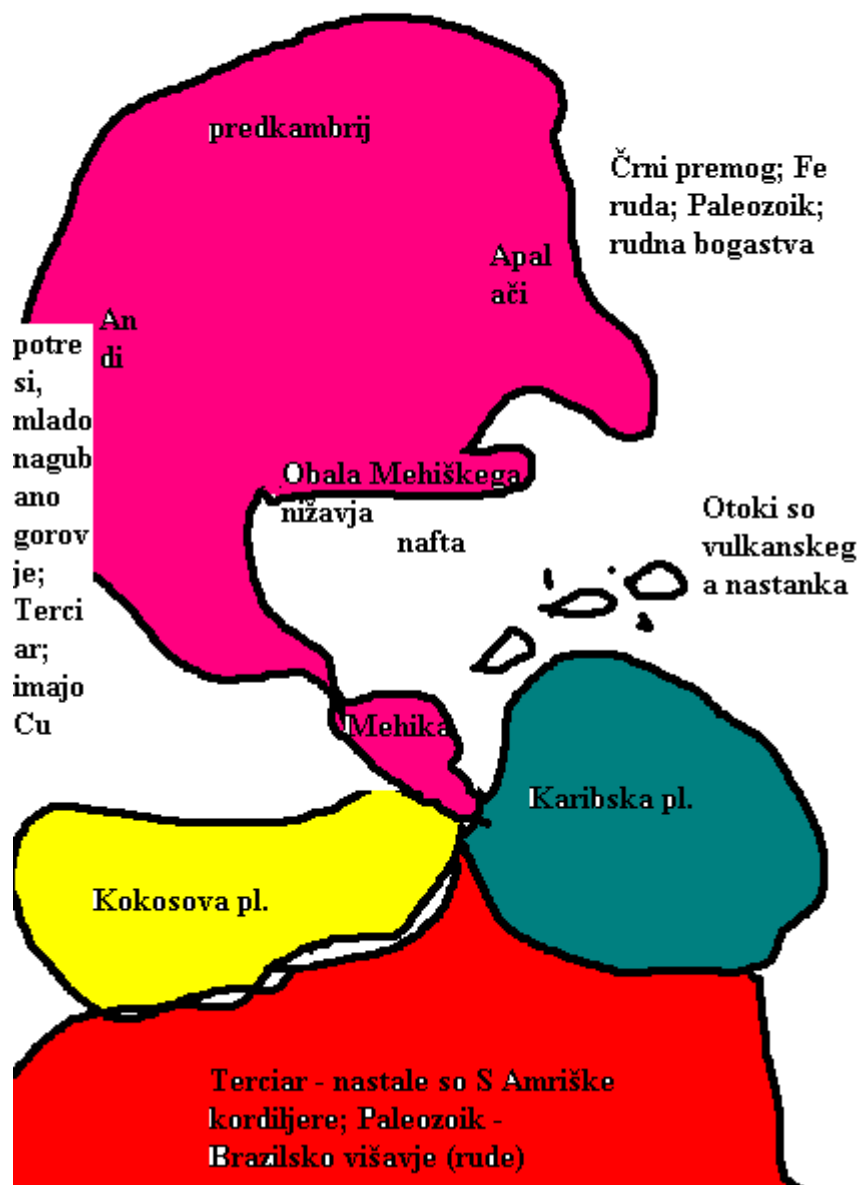
Južna Amerika:

- Panamska ožina je tektonskega nastanka (gore, vulkani)

Imamo Severnoameriško litosfersko ploščo in Južnoameriško litosfersko ploščo.

Srednja Amerika:

- Leži med Tehuantepeško ožino in Panamsko ožino.
- Nastali sta dve litosferski plošči: Kokosova in Karibska plošča.

DRUŽBENA DELITEV

Glede na družbeno delitev spada Mehika k Srednji Ameriki, zaradi kolonizacije Špancev. ukatan in Čiapaško višavje pa tudi po geografski legi spadata v Srednjo Ameriko. Ostala Mehika pa je po **naravnogeografskih značilnostih** v Severni Ameriki.

Vse kar je južneje od Mehike je latinska Amerika (Španska in Portugalska kolonizacija).

Oba osrednja dela sta iz predkambrija.

AVTOHTONO PREBIVALSTVO

Ozemlja so osvajali vojaški osvajalci – **konkvistadorji**. Portugalci so dobili Brazilijo, vse ostalo pa Španci. Osvajalci so bili katoliki, ki so iskali zlato in srebro. Poleg tega pa so širili krščanstvo. V Braziliji je bila gostota avtohtonega prebivalstva majh

Srednja in Južna Amerika:

- Indijanci (rumena rasa)

VISOKO RAZVITI INDIJANCI

- 1.) **AZTEKI** (najbolj na severu): Njihova kultura je bila že v zatonu. Azteki so verovali v vse mogoče; imeli so zelo čudne načine žrtvovanja (živim ljudem so izklesali srca). Čakali so na boga Pjernato kačo in ko so prišli Španci na konjih so mislili da je bil Španec Bog.
- 2.) **MAJI** (na polotoku Jukatan): Svoja mesta so zapustili že pred prihodom Špancev (niso bili dolgo tam, ker ni bilo zlata), Maji so imeli dobro razvit koledar in astronomske karte (napredna kultura). Imeli so svojo pisavo (ki še ni razvozlana). Arhitektura Majev in Egipčanov je podobna, saj je postavljena glede na osončje. Na ten ozemlju je apnenčast svet in zato so Maji odšli iskat boljše zemljo.
- 3.) **INKI** (Čile): Imeli so zelo dobro organizirano državno upravo (glavni je bil kralj – imel je funkcijo polboga). Glavni je bil Inka (kot bog). Najbolj slavna Inkovska vas je Machu Pichu, prestolnica pa Cuzco. Zidali so brez veziva med kamni; na kamnih pa so bile vklesane stvari, vidne le s ptičje perspektive. *Propad Inkovskega imperija*: Španci so hoteli zlato in Inki so se hoteli odkupiti s sobo zlata. Če bi napolnili to sobo z zlatom bi se lahko rešili. To zlato se je zbralo iz cele J Amerike. Španci pa so zlato pobrali in obesili poglavarja. Španci so to zlato potem pretopili in zato nimamo veliko materialnih virov. Jezero Titicaca je najvišje ležeče jezero.

POSAMEZNE REGIJE

1.) **SREDNJA AMERIKA:**

- Mehika
- Karibsko otočje (Surinam – Nizozemsko – menjava za New York)
- Venezuela
- Kolumbija
- Gvajana

2.) **JUŽNA AMERIKA:**

- Andi
- Brazilsko višavje (predkambrij) – zaradi plutonizma se je relief dvignil, prišlo je do brazilske grude
- Karibsko morje (vlažna klima, pasati)

3.) CELINSKI MOST:

NIŽAVJA

Ob rekah: Amazonka=Solimoes=Maranjon; Amazonsko nižavje=Selvas

MEDMORSKA AMERIKA

Večina držav pod Španci do 19. stoletja, ob gospodarskem osamosvajanju pridejo pod vpliv ZDA – pojem Bananske države. Gojijo tudi kavo, bombaž, sladkorni trs. Indijansko prebivalstvo se ukvarja s samooskrbnim kmetijstvom in odhaja v mesta. Problem predstavljajo vulkanski izbruhi, občasno tudi tropski viharji.

BELIZE – angleška kolonija, ostanki Majevske kulture, redko poseljena država, 50% črncev in mulatov, skušajo uvajati turizem, nima zahodne obale

GVATEMALA – prevladuje indijansko prebivalstvo, ki ga vladajoča *hunta* (vojaška oblast, beli veleposestniki) trpajo v taborišča, turizem, največ spomenikov Majevske kulture.

NIKARAGVA – 50% prebivalstva mlajšega od 15 let

HONDURAS – 70% zemlj v rokah multinacionalk iz ZDA, oporišče za boj proti Nikaragvi, veliko beguncev

SALVADOR – najpogosteje poseljena država medmorske Amerike, nimajo vzhodne obale, državljanska vojna med bogatimi in revnimi

KOSTARIKA – 75% belcev, strogo nevtralna država

PANAMA – 1914 zgrajen prekop, dokončan z denarjem ZDA, 1999 vrnjen; Panama ima drugo največjo trgovinsko ladjevje na svetu.

KARIBSKI OTOKI

Največji problem predstavljajo tropski viharji, ki uničijo vse na svoji poti. V začetku, po odkritju zahodne Indije gospodarsko pomembna, nekaj nahajališč zlata, po odkritju zlata in srebra v Mehiki in Peruju je le še odskočna deska za napredovanje v Južno Ameriko. V 18. stoletju se je uveljavilo pridelovanje sladkornega trsa, zato so pripeljali črnsko delovno silo.

KUBA – največji otok, tropsko podnebje, monokultura sladkornega trsa, deloma tobak (havanke). Prevladuje belsko prebivalstvo – igralniški turizem, prihajali Američani zaradi prohibicije. Sladkor so do revolucije leta 1959 prodajali v ZDA, potem v SZ; četrti na svetu po proizvodnji sladkorja.

JAMAJKA – Gosto poseljena, 70% črncev, anglešča kolonija. Ukvarjajo se s sladkornim trsom, kopljejo boksit, pomemben še turizem.

HAITI – najrevnejši, ne pridelajo dovolj hrane, vsako leto 600 000 izseljencev v ZDA, 350 000 v Dominikansko republiko. 95% črncev in 5% mulatov, 40% mlajših od 15 let, visoka smrtnost 12%. Bivša francoska kolonija – govorijo francosko. Vudu kult.

DOMINIKANSKA REPUBLIKA – pobegli sužnji iz Haitija, V del Hispaniole je gorat, sušen, niso imeli plantaž. Špansko govoreče prebivalstvo, prevladujejo mulati; izvoz niklja, sladkorja, zlata in kave

PORTORIKO – pridružena država ZDA, prebivalci brez volilne pravice, posledica hladne vojne. 80% belcev, najgosteje naseljen otok. Več izvozijo kot uvozijo – pozitivna zunanja bilanca. Danes bi želeli biti samostojni, španski uradni jezik, Američane bi poslali domov.

TRINIDAD in TABAGO – sedijo na nafti, prevladuje črnsko prebivalstvo

Zanimivost: Bermudski trikotnik: Florida, Bermuda, Bahami

MEHIKA

NARAVNO GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI:

PODNEBJE:

- na S suho, na J tropsko
- padavine (ob Karibski obali, vpliv pasatov)
- padavine ob Tihem oceanu od maja do novembra (na J 2500mm, na S pod 100mm)
- na osrednji planoti v J delu 1000mm na S 200-500mm

POVRŠJE:

- osrednje države (do 1000mm na S, do 2500 na J)
- višavje obdajata Z in V Sierra Madre (gorovji)
- na J države smer gorovja Z → V (Chiapaško višavje)
- niz ognjenikov
- ravni polotok Yucatan
- Kalifornijski polotok (kamnit)

OBSEG IN DRUŽBENI RAZVOJ:

- tretja največja država v latinski Ameriki
- leta 1820 postane samostojna
- sredi 19. stoletja vojna z ZDA (pred vojno dvakrat večja, zavzemala današnji JZ države ZDA)
- severna meja določena leta 1853 (meja med latinsko Ameriko in Angloameriko – reka Rio Grande del Norte)

DRUŽBENE RAZMERE:

- prebivalstvo zgoščeno med Guadalajaro in Veracruzom (številni problemi)
- močna urbanizacija (¾ prebivalstva živi v mestih)
- v Mehiki ugodnejša posestva sestava (agrarna reforma)
- večina prebivalcev je mešticov

GOSPODARSTVO:

- pomembno rudarstvo (Mehika je pomemben izvoznik srebra, svinca, cinka, zlata)
- večina dobička od rudarske proizvodnje odteka iz Mehike
- danes v ospredju proizvodnja nafte (JV del Mehike)
- industrija (metalurska proizvodnja široke potrošnje, petrokemična)
- kmetijstvo (tropske kulture, samooskrbne kulture)